

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАНУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Сіньова Л. М.,

*асистент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Київського національного університету
ім. Тараса Шевченка, канд. юрид. наук*

У зв'язку з анексією Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та проведенням антитерористичної операції на території Сходу України – Донецькій та Луганській областях є необхідність державної підтримки такої категорії населення, як внутрішньо переміщені особи (далі – ВПО).

Згідно з Керівними принципами Управління Верховного комісара ООН у справах біженців з питання про переміщення осіб усередині країни 1998 року особами, переміщеними всередині країни, визнаються як люди або групи людей, які були змушені рятуватися втечею або покинути свої будинки або місця проживання, через або для того, щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, ситуації загального насильства, порушень прав людини або стихійних лих/техногенних катастроф, і які не перетнули міжнародно-визнаний державний кордон країни¹.

У Міністерстві соціальної політики питання щодо ВПО і досі не втрачає своєї актуальності. За останніми даними управління соціального захисту населення, кількість вимушених переселенців становить 1 млн 584 тис. осіб або майже 1,3 млн сімей. Найбільша кількість ВПО зосереджена в Донецькій обл. – 528 тис., Луганській – 289,7 тис., Харківській – 196,7 тис. та в м. Київ – 167 тис. Серед загальної кількості ВПО – 806,6 тис. пенсіонерів, 57,6 тис. осіб з інвалідністю, 241 тис. дітей².

Станом на 10 липня 2017 року, за даними структурних підрозділів соціального населення обласних та Київської міської державних адміністрацій, взято на облік 1 млн 582 тис. 808 переселенців або 1 млн 272 тис. 578 сімей з Донбасу і Криму та профінансовано отримувачам допомоги 1 449 682 тис. грн.³ Як бачимо, протягом майже 3 ро-

¹ Guiding Principles on Internal Displacement: Report of the Representative of the Secretary General, Mr. Francis M. Deng, submitted pursuant to Commission resolution 1997/39/ Economic and Social Council E/CN.4/1998/53/Add.2, 11 February 1998. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daccess-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G98/104/93/PDF/G9810493.pdf?OpenElement>.

² Вирішення соціальних проблем ВПО не втрачає своєї гостроти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua/news/13260.html>.

³ Обліковано 1 582 808 переселенців. – Мінсоцполітики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua/news/13554.html>.

ків у Міністерстві соціальної політики та в Управлінні організації соціального захисту постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій, створеному в його складі, працюють над вирішенням соціальних проблем людей, які вимушені були покинути свої домівки внаслідок тимчасової окупації Криму та збройної агресії на Сході України та переміститися на територію, підконтрольну Україні.

Серед завдань держави важливим є створення ефективних соціальних програм, які б гарантували реалізацію проголошених прав і забезпечували соціальний захист усім, хто його потребує. Соціальні права мають специфічні особливості, які залежать від усталеності та стабільності суспільних відносин в державі, наприклад, поширеність соціальних прав на певні категорії населення; припустимість рекомендаційних формулювань базових положень (наприклад, достатній життєвий рівень, справедливі та гідні умови праці, гідне існування тощо); залежність їх реалізації від стану економіки і ресурсів, а також від консолідації політичних сил, антимонопольної діяльності органів влади тощо¹.

15.04.2014 р. було прийнято Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». Згідно з п. 1 ст. 7 цього Закону для громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території або переселилися з неї, реалізація прав на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, на надання соціальних послуг здійснюється відповідно до законодавства України. Проте у вказаному Законі відсутнє визначення правового статусу вимушених переселенців, і, відповідно, виникла необхідність прийняття закону, який би більш чітко регулював соціальне забезпечення осіб, вимушених переселятися з Автономної Республіки Крим, Луганської та Донецької областей України. З цією метою 19.06.2014 р. було прийнято до розгляду проект Закону України № 4998-1 «Про правовий статус осіб, які вимушені залишити місця проживання внаслідок тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя та обставин, пов'язаних з проведенням антитерористичної операції на території України». У Закономпроекті визначено ще одну категорію вразливих верств населення – особи, які вимушено залишили місце проживання внаслідок тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя або обставин, пов'язаних з проведенням антитерористичної операції на території України (вимушені мігранти) – громадяни України, які постійно проживали в Автономній Республіці Крим або м. Севастополі ста-

¹ Чулінда Н. І. Соціальні права людини // Актуальні проблеми соціального права. Вип. II : наук.-практ. посіб. / за заг. ред. М. І. Іншина, В. Л. Костюка, В. П. Мельника. – К. : ІП СТ Україна, 2016. – С. 44.

ном на 18 березня 2014 року або на території проведення антитерористичної операції на час початку антитерористичної операції. До цієї категорії осіб також відносяться іноземці чи особи без громадянства, які на законних підставах проживали на вказаних територіях України і вимушено залишили місця проживання внаслідок зазначених обставин. Законопроектом регламентовано встановлення нового виду державної соціальної допомоги вразливим верствам населення – державної допомоги вимушеним мігрантам – комплексу заходів, спрямованих на забезпечення та поновлення гарантованих Конституцією України, чинним законодавством та діючими міжнародними договорами України майнових та немайнових прав осіб, які вимушено залишили місця проживання внаслідок тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, або обставин, пов'язаних з проведенням антитерористичної операції на території України. Порядок надання та обсяги державної допомоги вимушеним мігрантам встановлюються Кабінетом Міністрів України¹.

Водночас у питаннях обліку ВПО виникає багато проблемних питань. Так, нечітко визначені в законодавчому полі окремі норми призводять до неоднозначного їх тлумачення з боку органів на місцях та ВПО. Зокрема, саме визначення поняття ВПО дозволяє досить широко його трактувати і претендувати на отримання статусу та грошової допомоги не тільки людям, які виїхали з непідконтрольної території, а, фактично, з усієї території Луганської та Донецької областей².

У Міністерстві соціальної політики України зазначають, що питання ВПО були і залишаються дуже складними, і багато з них потребують прийняття відповідних рішень, пошуку нових механізмів. Зокрема, необхідно рухатися в напрямку розширення інформаційної взаємодії з іншими органами, обміну базами даних, щоб максимально спростити порядок контролю, але забезпечивши його належну ефективність³.

З огляду на це слід констатувати, що забезпечення нормальних умов життєдіяльності та недопущення дискримінації у сфері праці та пошук шляхів підвищення ефективності щодо внутрішньо переміщених осіб надзвичайно важливі для України в сучасних умовах впровадження новітнього курсу побудови європейської держави та інтеграції у світове співтовариство.

¹ Тищенко О. В. Право соціального забезпечення України: теоретичні та практичні проблеми формування і розвитку галузі : монографія. – К. : Прінт Сервіс, 2014. – С. 284–285.

² Вирішення соціальних проблем ВПО не втрачає своєї гостроти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua/news/13260.html>.

³ Там само.